

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 8, 2010

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 351.82:332.12

А. В. Антонов,

к. е. н.,

докторант Академії муніципального управління (м. Київ)

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ

В статті проаналізовано особливості становлення сільськогосподарського кредитного ринку в різних країнах; обґрунтована необхідність створення спеціалізованого агро банку; визначена роль держави роль у формуванні сприятливого середовища для активізації банківських послуг орієнтованих на розвиток сільських територій.

In article features of formation of the agricultural credit market in the various countries are analysed; need of creation of specialized agro bank is proved; the state role a role in formation of the favorable environment for activation of banking services of the rural territories focused on development is defined.

Вступ. Досвід зарубіжних країн показує, що фінансове забезпечення сільськогосподарського виробництва значною мірою здійснюється за допомогою ефективної кредитної політики. Існують різні успішні приклади створення й функціонування широкої мережі кредитних послуг для сільгоспвиробників [5, с. 6]. На наш погляд, важливо проаналізувати особливості становлення сільськогосподарського кредитного ринку в різних країнах, визначивши, що із закордонного досвіду могло б бути використане в механізмах фінансово-кредитного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників у нашій країні.

Основні теоретичні й методологічні положення, що пов'язані з підтримкою розвитку сільського господарства, розкриттям сутності сільськогосподарського кредиту, його особливостей й закономірностей функціонування в умовах ринку й реформування галузі розглядали такі науковці: В. Галушко, Ю. Губені, О. Дачій, С. Кваша, М. Корешків, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мельник, О. Могильний, О. Мороз, Б. Пасхавер, В. Рябоконт, П. Саблук, А. Стельмашук, Н. Танклевська, М. Тульський, О. Царенко, А. Чупіс, В. Юрчишин, В. Яценко та ін.

Багато українських вчених займаються дослідженням банківського кредитування сільського господарства: М. Бодрецький, О. Гудзь, М. Дем'яненко, С. Колотуха, Ю. Лузан, О. Непочатенко та інші. Але це питання й досі залишається невирішеним, незважаючи на численні наукові розробки, і потребує детального аналізу.

Постановка завдання. Дослідити міжнародний досвід становлення сільськогосподарського кредитного ринку та визначити шляхи формуванні сприятливого середовища для активізації банківських послуг орієнтованих на розвиток сільських територій.

Результати. Сільське господарство в розвинених країнах користується кредитами, що надаються йому спеціалізованою системою аграрного кредиту. Історично сільським товаровиробникам цих країн доводилося вирішувати «класичну» фінансову проблему, яка існує практично в кожній країні, що переживає період становлення, росту, індустріалізації та урбанізації – доступ до джерел капіталу [7, с. 137]. В цьому аспекті корисний досвід США, де в результаті вироблення і втілення в життя ряду законів і урядових програм, ринок сільськогосподарських позик функціонує досить ефективно і кредитоспроможні сільськогосподарські товаровиробники мають реальну можливість отримати необхідні їм кошти від цілого ряду інститутів. До основної групи закладів, що формують систему сільськогосподарського кредиту, входять комерційні (індивідуальні та акціонерні) організації та державні агенції. На ринку кредитних ресурсів для фермерів переважають приватні структури (питома вага яких становить близько 95%), до яких, зокрема, прийнято відносити: банки, страхові компанії, постачальників, фінансові компанії, асоціації тощо. Державні кредитні агенції (Агентство обслуговування ферм, товарно-кредитна корпорація) створені з метою стабілізації (покращення) фінансового стану сільгоспвиробників, які не можуть дозволити собі комерційні кредити, а також для підтримки доходів фермерів через механізм заставної ціни [1, с. 117].

В 1995 р. загальний обсяг запозичених коштів у сільському господарстві країни становив близько 160 млрд дол., із яких близько 35% припадало на комерційні сільськогосподарські банки (їх загальна кількість досягає 4000), близько 30% – на систему сільськогосподарського кредиту, приблизно 13% – на Федеральне агентство сільськогосподарських служб, близько 10% – на страхові компанії, а решта 12% – на інші фінансові і кредитні організації. Близько 25% фермерів у США мають невелику заборгованість або взагалі вільні від боргів. Як правило, ефективно працюючі сільськогосподарські підприємства в США завжди можуть отримати кредит [5].

Умови надання та види кредитів у приватному та державному секторах мають свої особливості, але порядок отримання позик схожий. Однак, якщо для представників першої групи фінансове забезпечення фермерів та фермерських кооперативів є видом бізнесу та джерелом отримання доходу, то державні інститути кредитування створені з метою підтримки лише фінансово слабких, але перспективних фермерів у рамках реалізації спеціально розроблених Департаментом сільського господарства США програм. Звідси, розмір плати за користування позикою в приватних організаціях в середньому становить 9–12%, а в державних кредиторів – 5–7% річних.

Американські експерти відзначають, що для аграрного сектора економіки характерні значні зміни в попиті сільськогосподарських товаровиробників на фінансові і кредитні послуги, що в подальшому вимагатиме змін форм сільськогосподарського кредиту. Ця обставина зумовлена об'єктивними законами інтеграції, що відображаються у змінах в сільськогосподарському виробництві і маркетингу і проходять у таких напрямках: диверсифікація від виробництва великих партій однотипних товарів до виробництва спеціалізованої продукції, призначеної для окремих специфічних кінцевих споживачів; спеціалізація і підвищення вартості супроводжуються зростанням взаємозалежності фермерів, переробних підприємств і торговельних фірм, пов'язаних між собою контрактними зобов'язаннями в одну виробничо-вартісну ланку. Ринкова узгодженість у фінансово-аграрно-промислових групах між переробними підприємствами, торгівлею, кредитними організаціями та іншими учасниками, забезпечує сувору точність поставок сільськогосподарської сировини та високу її якість.

Розвиток форм кредиту в США йшов від кооперативного кредиту до банківського на кооперативних засадах, а в подальшому – до кредитування в рамках фінансово-аграрно-промислових груп як найбільш прогресивної форми кредиту [1, с. 118].

В країнах Західної Європи моделі фінансового забезпечення аграріїв теж мають свою специфіку. В одних, наприклад у Великобританії, ніколи не існувало спеціалізованих систем сільськогосподарських кредитів і фермерські господарства отримували підтримку за рахунок державних субсидій, натомість у Німеччині, Франції, Нідерландах, Бельгії, Данії – на зразок США, розвиток фермерського устрою призвів до створення спеціалізованих закладів кредитування сільських товаровиробників. Досить вагоме місце при цьому відводиться кооперативним банкам [7, с. 137].

У системі кредитних відносин аграрного сектора Німеччини спостерігається процес концентрації капіталу, інтеграції, централізації, диференціації, універсальності діяльності кредитних інститутів, зростання кількості членів – пайовиків кредитних установ. За останні роки значно підвищилась роль довгострокового кредитування сільського господарства.

Разом з кредитними банками, важливу роль у кредитуванні сільського господарства відіграють ощадні каси. Вони надають аграрному сектору близько 33% всіх сільськогосподарських кредитів. Майже всі ощадні каси (за винятком 13 приватних) є державними установами. Основним видом їх активних операцій є надання середньо- та довгострокових кредитів.

Сільськогосподарський рентний банк Німеччини відкриває кредитні лінії всім підприємствам, зайнятим у сільському, лісовому і рибному господарствах. Основний вид здійснюваних банком активних операцій – кредитування під заставу нерухомого майна – займає 5% загального обсягу сільськогосподарських кредитів під заставу, але банк має можливість проводити лізингові операції, випускати власні облігації тощо. Близько 20% кредитів рентного банку фінансуються на пільгових умовах за програмами «Сільське господарство», «Молоді фермери», «Оновлення села», а також у рамках «Державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств». Для фермерів Німеччини, які беруть участь у програмі інвестиційного стимулювання і в Загальній програмі аграрних кредитів, пільгове кредитування здійснюється у вигляді позик з одним відсотком річних або шляхом зниження чинного відсотка за кредит на 4–7% [3, с. 28-29].

Уряд Німеччини почав надавати засоби для зрешетовування кредитів ще з початку 1950-х рр. Більшість цих коштів проходила через Сільськогосподарський

рентний банк по «зеленому плану» (урядовий план розвитку сільського господарства, який подається щорічно згідно з прийнятим у 1955 р. законом). Цим планом передбачалась видача дешевих кредитів агропромисловим підприємствам (під 3% річних) за рахунок державного бюджету. При цьому левову частку кредитів отримували й отримують великі землевласники. З 1962 р. пільговий кредит надавався лише за умови, що щорічна сплата відсотків становить не менше ніж 150 марок. Тобто сума кредиту не повинна була бути меншою за 4280 марок. У першому «зеленому плані» вказувалося, що пільговий кредит не може бути наданий нежиттєздатним господарствам, господарствам із боргами, або тим, збереження яких суперечить завданням покращення аграрного сектора економіки [7, с. 138].

Сільськогосподарський рентний банк є держателем контрольного пакета акцій багатьох інших установ: Німецького мукомельного об'єднання, банку для сільського господарства, Спілки торгівлі зерном, об'єднання з фінансування сільськогосподарської техніки та ін. [3, с. 32]. Цей банк є прикладом тісної інтеграції агропромислового і банківського капіталу з метою взаємовигідного функціонування, проведення єдиної політики, як всередині країни, так і за її межами, тобто інтернаціоналізації банківської діяльності.

При наданні кредитів банки Німеччини враховують, крім платоспроможності позичальника, рентабельність господарства, його ліквідність, стабільність результатів діяльності. Критерієм при визначенні суми кредиту є розмір чистого прибутку підприємства.

У зв'язку з тим, що сільське господарство в Німеччині перебуває в умовах чистої конкуренції, а більшість підприємств і галузей, що його забезпечують є монополістами або олігополістами, тут, як і в інших країнах світу, існує диспаритет цін. Тому спостерігається тенденція до збільшення обсягів кредитування аграрного сектора економіки ФРН через нестачу власних ресурсів на покриття як довгострокових, так і короткострокових витрат підприємств.

Цікавий досвід організації сільськогосподарського кредитування в Нідерландах, де в сільському господарстві зайнято всього 10% населення, але водночас країна є третім у світі експортером сільськогосподарської продукції (після США і Франції). Основні інститути кредитування – це кооперативи, які організуються для взаємної фінансової допомоги. Перший місцевий кооперативний банк у Нідерландах без державного втручання був створений у 1896 р. Майже 100 років банківська система розвивалася без значних фінансових труднощів при повній відсутності підтримки з боку держави, навіть у періоди депресії 1930-х рр., Другої світової війни і кризи 1940–1950-х рр. [7, с. 139].

Для ринку банківських послуг у сільськогосподарському секторі розвинених країн характерна наявність спеціалізованих банківських установ, що мають ліцензію, яка обмежує сферу їх діяльності лише аграрним сектором. Часто ці банківські установи створювалися у формі фермерських кооперативів. До найбільших сільськогосподарських банківських установ належать: Рабобанк (Нідерланди), Креді Агриколь (Франція), Система фермерського кредиту (США).

Більшість з цих банківських організацій починали діяльність на базі державного капіталу, або як державні агентства. У багатьох країнах банки в процесі розвитку відійшли від державної власності, хоча й продовжують діяти в рамках обумовлених державою повноважень і належати сільськогосподарським позичальникам. Іншою характерною рисою є те, що зі зростанням активності ці банки здійснювали в кредитування не лише агробізнесу, а й інших секторів економіки. Таким чином, продовжуючи залишатися в особливих відносинах зі сферою сільськогосподарського виробництва, багато банків виявилися в стані надавати послуги значно ширшій клієнтській базі.

Наприклад, Рабобанк починав як винятково сільськогосподарська банківська організація, а сьогодні є одночасно великим національним кредитором у Нідерландах та представником міжнародного кредиту в сфері агробізнесу й сільськогосподарського виробництва, що здійснюють кредитні операції по усьому світу.

Інший банк – Креді Агриколь, французький кооперативний банк, – кредитор із широкою клієнтською базою, що надає фінансові послуги у Франції і разом з тим найбільший кредитор і постачальник фінансових послуг у багатьох інших країнах.

Система фермерського кредиту США представляє інший напрям розвитку сільськогосподарських кредитних організацій, що одержали державну ліцензію, та була капіталізована за рахунок фондів федерального уряду. Останні 15–20 років система розвивається й працює дуже прибутково (починаючи з 1993 р. понад 1 млрд. дол. щорічно). Проте СФК залишається принципово орієнтованою на кредитування сільськогосподарського виробництва й кооперативно організованого агробізнесу. Її фінансуванням користуються більш ніж 30% фермерів країни [8, с. 49].

Іншим важливим джерелом кредитів для фермерів США є комерційні банки, послугами яких користуються 39% фермерів, крім того, 11% користуються фінансуванням Агентства розвитку сільського господарства, 15% використовують кредити виробників сільськогосподарського устаткування.

Порівняно із дрібними фермерами великі фермерські господарства використовують кредити виробників сільськогосподарського устаткування й кредити СФК. Клієнтська база кредиторів СФК ширше, ніж клієнтська база комерційних банків, а також установа є більш капіталізованою [5].

З погляду розвитку банківських систем західних країн, що спеціалізуються на наданні послуг у сільському господарстві, цікавим є досвід Креді Агриколь, що надає фінансові послуги не лише у Франції, а й у багатьох інших країнах.

Приклад цього банку, як і багатьох кооперативних банків у Європі й в інших країнах світу, показує, що будь-який банк, що спеціалізується на операціях в аграрному секторі, повинен бути організований таким чином, щоб відповідати потребам у кредитах фермерських господарств і потребам у фінансових ресурсах інших підприємств, що працюють у сільській місцевості.

Практика свідчить, що створення спеціалізованого агробанку вимагає від держави послідовного розв'язання ряду ключових питань:

1. Кооперативний або державний банк? Законодавці у Франції зупинилися на змішаній системі, по суті – кооперативній (як взаємній), а за формою є публічною. Цей тип структури має переваги з погляду контролю й доступу до фондів. Однак одночасно створюється такий баланс сил, який ускладнює керування й може привести до напруження у відносинах. Отже, на певному етапі від такого подвійного статусу слід відмовитися. Саме це зробив Креді Агриколь у Франції в 1988 р.

2. Повинен банк спеціалізуватися на фінансуванні фермерського сектора або надавати загальні фінансові послуги? Досвід Франції показує, що спеціалізація надає переваги, принаймні, на початковому етапі. Цей підхід уможливив всі банківські ресурси для фермерів і кооперативів, що виробляють і переробляють сільськогосподарську продукцію, а також для інших сільських підприємств. Без такої спеціалізації у банку була б можливість обслуговувати більш прибуткові сектори економіки й, таким чином, ігнорувати аграрний сектор.

3. Чи повинен банк мати доступ до ресурсів, необхідних для задоволення реальних потреб сільськогосподарського сектору? Наприклад, Креді Агриколь завжди мав право акумулювати ресурси, що перебувають поза аграрним сектором. Він використовував цей гнучкий підхід для розширення депозитної бази й, таким чином, більш швидкого нарощування потенціалу для кредитування. Незважаючи на це, Креді Агриколь на початку залучав невеликий обсяг депозитів, навіть з урахуванням того, що схильність сільського населення до заощаджень була в той час дуже високою. Із цієї причини французька держава була змушена протягом декількох десятиліть щорічно надавати Креді Агриколь середньо- і довгострокові фінансові ресурси. Ці ресурси призначалися для збільшення обсягу сільськогосподарських кредитів.

4. Чи повинен банк бути абсолютно незалежним або виступати частиною кооперативної структури? Франція обрала перший варіант, тому що на початку ХХ ст. кооперативна система була не такою розвиненою, як у теперішній час, і не набула поширення. Банк почав розвиток власної філіальної мережі по всій країні. Незважаючи на те, що створення широкої філіальної мережі – це дорогий захід, територіальна близькість до позичальника дає змогу забезпечити постійний потік клієнтів.

5. Чи відповідають ринкові процентні ставки інтересам аграрного сектору? Добре керовані господарства із стійким фінансовим становищем можуть бути профінансовані по ринкових ставках. Це наявне в країнах, де діють переважно великі фермерські господарства, в тому числі на півночі й заході Франції. З іншого боку, фермерський сектор, що сформований з малих сімейних господарств, який вступив у фазу інтенсивного інвестування, є малоприбутковим. Така ситуація зумовлює систему низьких відсоткових ставок і дешевих кредитів, що надаються Казначейством, або субсидії за пільговими відсотковими ставками. Підхід такого типу дає фермерам доступ до кредиту на привабливих умовах, що дає їм змогу одержати вигоду від системи державного регулювання. Більш низькі відсоткові ставки є також стимулом для фермерів, які не поспішають використовувати кредит, оскільки вони бачать не тільки його переваги, а й пов'язані з ним ризики.

6. Чи повинен банк мати монополізне право на розподіл позик, що субсидуються державою? Якщо існує декілька банків, які прагнуть відігравати значну роль у фінансуванні сільського господарства, монополія на розподіл субсидованих позик може бути усунута. Усунення монополії призводить до введення конкурентної системи для банків, що прагнуть до розподілу субсидованих позик. Ця система дає змогу скоротити вартість субсидованих позик для бюджету, одночасно забезпечуючи оптимальний розподіл допомоги в національних масштабах.

Таким чином, рішення створити банк для сільськогосподарського сектору має велике значення. Насамперед, необхідно переконалися в неможливості надання тих же послуг менш дорогим способом, наприклад, з використанням існуючої банківської системи. Крім того, нова структура повинна задовольняти потреби сільськогосподарських підприємств в обігових коштах або у фінансуванні проектів розвитку. Результати, що були досягнуті Креді Агриколь більш ніж за 50 останніх років, свідчать, що впровадження були ефективними.

Досвід ряду країн з перехідною економікою показує поступове скорочення втручання урядів у функціонування фінансових ринків в аграрному секторі. При цьому держава все ще відіграє важливу роль у формуванні сприятливого середовища для розвитку банківських послуг у цій сфері, в якому може розвиватися приватна ініціатива. Державне втручання здійснюється в основному у двох сферах:

1. Підтримка перспективних приватних структур, особливо на стадії їх становлення, шляхом забезпечення початковим капіталом і/або часткового фінансування витрат на організацію діяльності. Після закінчення певного терміну (для кожної країни він може різнитися) ця підтримка зменшується, аж до повного припинення. Заходи підтримки знаходяться під строгим спостереженням, а підприємства зобов'язані продемонструвати здатності до самооплатності.

2. Підтримка становлення структур шляхом навчання персоналу, проведення наукових досліджень, поширення провідного досвіду, розвитку стандартизованих систем забезпечення менеджерів інформацією, а також проведення інших заходів, спрямованих на надання допомоги великій кількості структур, що працюють на ринку.

Державі, таким чином, відводиться обмежена роль, але при цьому враховуються конкретні умови, що склалися в країні. У перехідний період вплив держави є більш вагомим, ніж в умовах розвиненого ринку. Форми державного впливу на сферу сільськогосподарського кредиту є різноманітними й включають надання допомоги, стимулювання, регулювання й контроль.

Багато схем сільськогосподарського кредитування, що успішно реалізовувалися іншими країнами, починалися як пілотні операції з обмеженою географією пропонованих послуг. Причому, деякі продемонстрували, що згодом вони можуть досягти рівня фінансово-кредитних інститутів загальнодержавного масштабу.

Наприклад, BRI є державним банком Індонезії, який з 1984 р. поклав початок загальнонаціональній системі невеликих сільських банків. У рамках розширеної програми дотепер надаються кредити для різних цілей позичальникам, що працюють у будь-якій сфері економіки. На зміну пільговим кредитам, що надавалися банком до 1984 р., прийшли кредити із відсотковою ставкою, яка включає маржу, що покриває всі витрати фінансових посередників. Клієнтам надається повний набір послуг, у тому числі послуги із залучення заощаджень. За кілька років банк зміг організувати надання цих послуг по всій країні й досяг значних успіхів у процесі мобілізації заощаджень у сільській місцевості: більш ніж 14,5 млн осіб (майже 20% усіх домашніх господарств Індонезії) мають рахунки, що пов'язані із зазначеною програмою [7, с. 137].

Діяльність Грамін банку почалася з експериментального проекту в 1976 р. в одному із селищ у Бангладеш. Цей банк досяг феноменальних успіхів, поширюючи свою діяльність на більшість сільських районів країни, при цьому кількість клієнтів перевищила 2 млн осіб. Головна мета банку полягає в тому, щоб сприяти поліпшенню умов життя бідних верств населення сільських районів шляхом надання їм кредитів, організації доступу до послуг із заощадження засобів і до соціальних послуг нефінансового характеру. Внаслідок низького рівня доходів зазначеної клієнтурі й відсутності доступу до традиційного забезпечення кредитування здійснюється винятково через «групи спільної відповідальності» і прив'язане до обов'язкових заощаджень. На банк не поширюються ні положення банківського регулювання, ні обмеження відсоткової ставки, тобто банк, також як і BRI, може встановлювати відсоткову ставку, що повністю покриває витрати на організацію кредитування.

Наведений перелік успішних банківських операцій в аграрному секторі економіки є ілюстрацією того, як успішні ініціативи проявляються в різних формах і підходах:

- Банкосол у Болівії почав фінансові операції в аграрному секторі, успіх яких привів до його перетворення в один з найбільших банків країни;
- Проект сільських підприємств у Кенії (ПСР-К) був організований і функціонує як неурядова організація;
- Банк для сільського господарства й сільськогосподарських кооперативів Таїланду в технічному відношенні являє собою державну організацію, однак, як би незвичайно це не виглядало, має значну оперативну самостійність;
- сільські фонди кредитування в Албанії підтримують організацію мережі із неофіційних банків з початковим фінансуванням з Фонду розвитку Албанії;
- сільські асоціації заощаджень і кредитування Беніну, принципи взаємності яких були сильно скомпрометовані після об'єднання в державний сільськогосподарський банк, відродилися знову після отримання автономії на початку 1990-х рр.

У ряді країн у фінансуванні сільськогосподарського сектору застосовувалися й продовжують застосовуватися пільгові кредити. У цих випадках держава не є постачальником кредиту, вона лише субсидіює відсоткову ставку, яку фінансові посередники стягують із фермерів, надаючи їм кредит. Держава не бере на себе кредитний ризик, забезпечуючи фермерам через фінансового посередника лише пільги по відсотковій ставці. У більшості розвинених країн пільгові кредити надаються лише певним цільовим групам фермерів, наприклад, молодим фермерам, що тільки почали власну справу, надаються інвестиції для придбання нової техніки тощо. У більшості випадків, відсоткова ставка знижується на 1–4% порівняно з ринковою. Відповідальність за погашення кредиту й ризик непогашення беруть на себе фінансові посередники [7, 135].

Таким чином, фінансування на умовах пільгового кредитування надається лише в тому випадку, якщо позичальник має достатню прогнозу платоспроможність і здатний виплатити й відсотки, і основну суму кредиту. Іншими словами, фінансові посередники зацікавлені у фінансуванні цільової групи, що має право на одержання пільгових кредитів.

Проекте фінансування також є важливим фінансовим продуктом модернізації сільськогосподарського виробництва в країнах з перехідною економікою. У багатьох випадках існує необхідність розв'язувати фінансові питання для групи виробників, включаючи проблеми розвитку інфраструктурного забезпечення тощо.

У більшості країн з перехідною економікою фінансові посередники, що надають кредити сільському господарству, не мають ресурсів або можливостей для адекватного фінансування проектів. Тому в більшості випадків існує необхідність створення фінансово-кредитного інституту, здатного разом з місцевими роздрібними фінансовими посередниками забезпечувати обслуговування фінансування проектів.

Розвиток інфраструктури (дороги, водні магістралі, електрифікація тощо.) є важливим аспектом більшості сільськогосподарських проектів у країнах з перехідною економікою. На практиці це означає, що для реалізації проекту потрібна участь влади (загальнонаціональних і/або влади адміністративно-територіальної одиниці).

Реструктурування сільськогосподарського виробничого ланцюжка особливо важливо для більшості країн з перехідною економікою. З погляду фінансування це завдання вимагає комплексного підходу до проектного фінансування. Таким чином, у багатьох випадках ефективність механізму забезпечення проектного фінансування буде залежати від того, як державні органи будуть співпрацювати з роздрібними фінансовими посередниками й спеціалізованим фінансово-кредитним інститутом.

Висновки. Таким чином, вивчення міжнародного досвіду кредитування сільськогосподарських товаровиробників дає змогу виділити такий набір ефективних механізмів, які можуть бути використані для вдосконалення практики кредитування сільського господарства в нашій країні:

- розвиток сільськогосподарських фінансових і кредитних ринків характеризується еволюційним типом перетворень, що спрямовані на розширення доступу фермерів до кредиту й інших фінансових послуг;
 - сільськогосподарський кредит стає інтегрованим у загальнонаціональну систему послуг, що пропонуються на фінансовому ринку;
 - держава не може ефективно розподіляти кредит, тому що немає відповідної інфраструктури, а в більшості випадків – і досвіду;
 - фінансові посередники мають обмежену зацікавленість у фінансуванні сільськогосподарських підприємств і тому зовсім не зацікавлені брати на себе ризик можливого непогашення пільгового кредиту. Однак якщо держава надає власні засоби й бере на себе ризик непогашення кредиту, у фінансових посередників відсутні стимули якісного забезпечення погашення кредитів;
 - без ефективної спеціалізованої системи банківського обслуговування сільського господарства неможливо розбудувати економіку сільської місцевості й сільського господарства;
 - для того, щоб виконати заплановані завдання розвитку, державі слід чітко сформулювати критерії прийнятності кандидатів на отримання кредитів, класифікувати групи кандидатів і показники, які підлягають контролю;
 - важливим елементом підвищення доступності фінансування для сільгоспідприємств є створення державою адекватного правового й політичного середовища;
 - при аналізі можливостей кредитування, як цілого сектора, так і окремого підприємства в якій-небудь країні, для фінансових інститутів важливим фактором є надійність держави (послідовність і прозорість політичних заходів, нового законодавства тощо).
- Неможливо значно підвищити ефективність кредитних механізмів у сільському господарстві, застосовуючи лише один інструмент або один напрям політичної діяльності. Необхідний комплексний підхід, спрямований на подолання проблем, що стримують кредитування сільського господарства, що враховує специфіку держави. Значну роль при цьому відіграють послідовність аграрної політики й прийняття відповідного законодавства й інших нормативних документів.

Література

1. Амбросов В.А. Формування кредитного ринку в системі агробізнесу США / В.А. Амбросов, В.М. Онегіна // Економіка АПК. – 2001. – № 5. – С. 115–121.
2. Боева Г. Субсидирование и кредитование сельского хозяйства во Франции / Г. Боева // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1992. – № 5. – С. 51–54.
3. Геррман Г. Досвід земельного законодавства у ФРН / Г. Геррман – Київ-Меммінген, 2002. – 63 с.
4. Гордійчук А.І. Напрями удосконалення кредитних механізмів у сільському господарстві / А.І. Гордійчук // Науковий вісник НУБіП. – 2010. Вип. 154. – С. 96–101.
5. Лехтман О.П. Позикові кошти у сільському господарстві США / [Електронний ресурс] / О.П. Лехтман, Т.О. Осташко – Режим доступу: icp.org.ua/files/26_11_poz.doc.
6. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П. Т. Саблук // Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий журнал. – 2005. – № 11. – С. 4–12.
7. Сомик А.В. Особливості розвитку системи сільськогосподарського кредитування в зарубіжних країнах / А.В. Сомик // Економіка АПК. – 2002. – № 8. – С. 136–140.
8. Юдин А. Государственное регулирование и кредитование сельского хозяйства в Великобритании и США / А. Юдин // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1992. – № 5. – С. 48–51.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2010р.

ТОВ "ДКС Центр"